

Podoba 1° pracuje s inventářem dvou fonémů vokalických, /e/, /o/, a tří laryngálových, H₁, H₂, H₃. V minimalistickém pojetí bychom při třech laryngálách vystačili i s jedinou samohláskou, značenou třeba /ə/, odlišnou od všech souhlásek i od obou polosamohlásek. Dvojice samohlásek je potřebná k tomu, abychom již ve výchozí IE morfologii mohli pracovat s ablaudem, vokalickým střídáním, jež není podmíněno konsonantickým okolím, a to ani laryngálovým. Právě ablaudem se odůvodňují i úvahy o inventáři maximalistickém, kde vedle dvojice krátkých samohlásek /e/, /o/ (stupeň plný) vystupují ještě dlouhé /ē/, /ō/ (stupeň zdložený),¹⁴ cf. ř. πατήρ ↔ πάτερ ↔ εὖ-πατορ ↔ εὖ-πάτωρ, φέρ-ω ↔ φορ-ά ↔ φώρ, lit. žěl-é ↔ žěl-ia ↔ žāl-ias ↔ žol-ē. Takto velký ablautový rozsah /ē ↔ e ↔ o ↔ ō/ chceme raději vykládat jako individuální rozvinutí ablautového principu, příznačné právě pro řečtinu a litevštinu;¹⁵ v latině jej nalézáme též, cf. (g-s > x) tēx-ī ↔ teg-ō ↔ tog-a, tēc-tor ↔ tēc-tōr-em, často se tam ale ablaut pohybuje i po jiných vokalických drahách, cf. fēc-ī ↔ fac-iō;¹⁶ ve slovanských a germánských jazycích tyto « jiné » dráhy naprosto převládají (mnohé zvláštní si vytvořila i litevština), a hraje-li při nich nějakou roli též fonologické dloužení samohlásek, je třeba to vykládat ve fonématických systémech jednotlivých germánských, či slovanských jazyků, kde vokalická délka – na rozdíl od litevštiny a lotyštiny – s délkou výchozích IE samohlásek už dávno nesouvisí.

TEORIE IE KOŘENE. Tradiční indoeuropeistika pracovala s tuctem kořenových typů. Ferdinand de Saussure ukázal, že některé z oněch typů nejsou samostatné kořeny, nýbrž pouze kmeny rozdílně odvozované od téhož kořene. Émile Benveniste tradiční klasifikaci IE kořenů zcela rozbil a to, co se snažila podchytit, vyložil jednotným kmenotvorným principem vycházejícím z jediného kořenového schématu.¹⁷ Benvenistovu teorii nelze v úplnosti uplatňovat na kon-

¹⁴ Stupně plný a zdložený patří k terminologii tradiční indoeuropeistiky, stejně jako stupeň redukovaný, tedy vůbec nepřítomnost jak /e/, tak /o/. V Benvenistově teorii IE kořene znamená nepřítomnost vokálu (at' již /e/ nebo /o/) jeho přítomnost jinde ve kmeni, který je od příslušného kořene odvozen; /e/ je přitom vokál primární, /o/ je jeho okrajovou (a příznakovou?) variantou.

¹⁵ Juxtapozice řec. πατήρ ↔ πάτερ ↔ εὖ-πατορ ↔ εὖ-πάτωρ a lit. žěl-é ↔ žěl-ia ↔ žāl-ias ↔ žol-ē mnohého indoeuropeistu zaskočí. Chápu-li se totiž řec. /η, ε, ο, ω/ jako bezprostřední pokračování indoevropských /ē, ē, ō, ō/, pro lit. /ē, ē, ā, ō/ to platí jen v první polovině, totiž v timbru e-ovém: lit. /ā/ sice ještě odpovídá též indoevropskému /ō/, byť je zároveň i pokračováním indoevropského /ā/, zato lit. /ō/ je výlučně pokračováním indoevropského /ā/. To však nic nemění na skutečnosti, že /ē ↔ ē ↔ ā ↔ ō/ je v systému litevského jazyka ablautová dráha morfologicky mimořádně produktivní. Berme raději i /η ↔ ε ↔ o ↔ ω/ za ablautovou dráhu čistě řeckou, v systému řeckého jazyka mimořádně uplatňovanou, kdežto do systému IE fáse 1° dávejme pouze dva krátké, či lépe: délkově indistinktní fonémy /e, o/.

¹⁶ Jistěže fēc-ī ↔ fac-iō je odrazem IE ablautu v tradičním pojetí, sc. plný stupeň /d^heH₁-c-/ vs. redukovaný /d^hH₁-c-/, neodráží však IE střídání /e ↔ o/ (na rozdíl od teg-ō :: tog-a), natož /ē ↔ e ↔ o ↔ ō/. Latinské morfologické dloužení, cf. uictor ↔ uictōr-em, uen-iō ↔ uēn-ī, je třeba vykládat jako svébytný latinský ablaut využívající fonologičnosti latinské samohláskové délky; jsme-li vůbec schopni dohledat nějaké IE kmenotvorné zdroje, mohou svědčit jen o tom, že latina samostatně aktualizovala cosi ze staršího systémového potenciálu.

¹⁷ Saussurův výklad IE kořene je vlastně vedlejším důsledkem jeho laryngálového výkladu IE samohlásek, Benveniste pak o 60 let později saussurovské (nikoliv Saussurovy!) laryngály důsledně zapracuje do systému IE souhlásek. Přitom využívá úpravy laryngálového systému ze systému původně o dvou hodnotách na systém tříhodnotový, jak ji přinesl Herman Møller a rozpracovali Holger Pedersen, či Albert Cuny. Krátce před Benvenistem zveřejňuje – ve zcela jiných souvislostech – jiný strukturální